Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 54, Ekim 2021, s. 564-578

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52490>

Harun UZUN

Milli Eğitim Bakanlığı, Bağpınar Ortaokulu Müdürü, harunuzun1299@hotmail.com

KALKINMA PLANLARINDA EĞİTİMİN AMACINA YÖNELİK GETİRİLEN TANIMLARIN KAVRAMSAL ANALİZİ

Özet

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde 1963 yılından başlayarak hazırlanan kalkınma planlarında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımların kavramsal analizini yapmaktır. Araştırmada belge incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veriler, 1963-2021 yılları arasında hazırlanmış olan 11 kalkınma planından alınmıştır. Kalkınma planlarında eğitimin amaçları belirlenirken yalnızca eğitimin girdilerini ve çıktılarını ilgilendiren sıradan kavramların seçilmediği görülmektedir. Tanımları oluşturan kavramların seçiminde ve plan içerisinde konumlanmalarında gerek Türkiye’de gerekse dünyada yaşanan finansal gelişmelerin, sanayileşme hareketlerinin, savaş ve göç dalgalarının, turizm taleplerinin, AB’ye uyum süreci gibi benzer siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerin etkili olduğu görülmektedir. Eğitimin amacı ile ilgili sık tekrarlanan “insan gücü yetiştirilmesi” daha çok sanayileşme politikaları ve ekonomik faaliyetlerle, fırsat eşitliği sağlanması sosyal devlet anlayışıyla, bilgi çağı insanı yetiştirilmesi AT/AB’ye üyelik ve uyum süreciyle, sanata kıymet veren insan kavramı turizm hareketliliği ve milli gelirlerin artırılmasıyla, son plandaki kapsayıcı eğitim ise ülkeye göç etmeye devam eden Suriyeli mültecilerin çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi ile ilgilidir.

Anahtar kelimeler: Kalkınma Planları, Eğitimin Amacı, Tanım, Kavram.

CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE DEFINITIONS OF THE PURPOSE OF EDUCATION IN DEVELOPMENT PLANS

Summary

In this purpose, it is to make a comprehensive analysis of the comprehensive definitions for the purpose of the development plans, which can be implemented in 1963. Document analysis was used in the research. The data were taken from 11 development plans, the 1963-2021 budget plan. In the development plans, it is seen that they have an idea about the entrances and appearances of education, which consists of how the students of education look. Travels, tourism, which will take place in Turkey, seem to be a convergence to the EU, it is predicted socially and economically. “Raising human power”, which is frequently repeated about the purpose of education, mostly with the industrialization process and the economic state, with the social understanding of bringing them into education, raising knowledge people with the EC/EU and the harmonization process, the concept of people who value art and the importance of national incomes. transmission of continuing education trainings from education to training.

Keywords: Development Plans, Purpose of Education, Definition, Concept.

GİRİŞ

Planlama, saptanan bir veya birden fazla amaca ulaşabilmek için kullanılacak araç ve gereçlerin gidilecek yol ve yöntemlerin kim tarafından, hangi sıraya göre nasıl, ne kadar zamanda yapılacağını önceden tasarlanması yarın nerede olacağımıza bugün karar verilmesi olarak tanımlanabilir (Aydın, 2012:2). Plan ise hedeflenen bir amaca ulaşılmasını sağlayacak adımlardan oluşan bir belge ya da metindir.

Kalkınma planları, gelişme hedefleri temelinde toplumsal ve mali hedeflere varmak için yapılmış planlardır. Ülkenin tamamı ya da bir bölgesi içinde yapılabilmekte olup kamu kesimi için emredici niteliktedir. (Han 1999’dan aktaran Özdemir, 2014: 3)

1963’ten günümüze devlet eliyle kalkınma planları yapılmaya devam etmektedir. Önceden Devlet Planlama Teşkilatı tarafından günümüzde ise Cumhurbaşkanlığı Bütçe ve Strateji Başkanlığınca hazırlanan 11 adet kalkınma planı metinleri Türkiye’nin büyüme göstergelerini ifade eden uzun zamanlı politika belgeleridir (Akça, Şahan ve Tural, 2017:1). Ülkemizde planlı kalkınma sürecinin ilk ortaya çıktığı yıllardan bu güne kadar 11 tane planın yapıldığını görüyoruz. Bu planlar tarihleriyle birlikte Tablo 1’de sıralanmıştır.

Tablo 1:Türkiye'nin Kalkınma Planları

S.NO	DÖNEMİ	PLAN ADI
1	1963 – 1967	1.Beş Yıllık Kalkınma Planı
2	1968 – 1972	2.Beş Yıllık Kalkınma Planı
3	1973 – 1977	3.Beş Yıllık Kalkınma Planı
4	1979 – 1983	4. Beş Yıllık Kalkınma Planı
5	1985 – 1989	5. Beş Yıllık Kalkınma Planı
6	1990 – 1994	6. Beş Yıllık Kalkınma Planı
7	1996 – 2000	7. Beş Yıllık Kalkınma Planı
8	2001 – 2005	8. Beş Yıllık Kalkınma Planı
9	2007 – 2013	9. Kalkınma Planı
10	2014– 2018	10. Kalkınma Planı
11	2019– 2023	11. Kalkınma Planı

Coombs (1973), eğitim planlamasını tanımlarken iki amaçtan söz eder. Toplumun ve öğrencilerin ihtiyaçları gidermek. Ona göre bu amaçlar doğrultusunda sistemli ve gerçekçi bir analiz ve tahlil metodunun eğitim sistemi üzerine uygulanmasına eğitim planlaması denir (Coombs 1973'ten aktaran Ergen, 2013:1).

Eğitim planlaması maddi kalkınmanın, sosyal yenileşmenin, bunun yanında eğitsel problemlerin çaresi olarak görülmüştür. Oysa planlar yalnız teorik bir proses değildir. Planlara kuramsal yönden bakmak hatadır. Kalkınma planlarıyla birlikte yapılan eğitim planlarına “ekonomik ve toplumsal değişimin bir aracı” olarak bakılmış ancak eğitim politikalarının “neyi hedeflediği” sorusu gözden kaçırılmıştır (Küçükler, 2010:153).

Kalkınma planları ile ilgili birçok araştırmacının çalışmaları olduğunu görüyoruz. Bunların bazılarını burada değinilmiştir. Kalkınma planlarında eğitim başlığında araştırma yapanların çoğu eğitim politikalarına ve eğitim hedeflerine ulaşma düzeylerini gösteren genel (Akdağ 2001; Taş 2007; Küçükler 2008; Altundemir 2012; Ergen 2013; Gönülaçar 2014; Buyruk 2016; Akça, Şahan ve Tural 2017; Yıldız ve Karakütük 2017; Çoruk 2019) bir inceleme yapmıştır. Bazı araştırmacılar eğitim planları ile ilgili daha sınırlı bölüm ya da konu tercih etmişlerdir. Eğitime ilişkin sayısal hedefler (Gül 1992), 7. Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitim (Erdem 2002), İlköğretimde okullaşma (Ay 2010), Okulöncesi eğitim (Dağlı ve Dağlı 2012), 1980 – 2014 yılları arası Türk eğitim politikası (Tofur 2015), Yabancı dil politikası (Özkan, Karataş, ve Gülşen 2016), 10. Kalkınma planında eğitim (Toprakçı ve Bakır 2019) konularında inceleme yapmışlardır.

Kalkınma planlarında eğitim planlaması ile ilgili incelenen araştırmaların çoğunda doküman analizi yöntemine yer verilmiş, verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur (Gül 1992; Akdağ 2001; Erdem 2002; Taş 2007; Küçükler 2008; Ay 2010; Altundemir 2012; Dağlı ve Dağlı 2012; Ergen 2013; Gönülaçar 2014; Tofur 2015; Özkan, Karataş, ve Gülşen 2016; Buyruk 2016; Akça, Şahan, ve Tural 2017; Yıldız ve Karakütük 2017; Toprakçı ve Bakır 2019; Çoruk 2019). Araştırmalardan bazılarında doküman analizi yönteminin yanında görüşme formundan da yararlanılmıştır (Yıldız ve Karakütük 2017).

Araştırmalardan elde edilen verilerin analizleri sonucunda, Türkiye'nin kalkınma planlarından beklediği eğitim hedeflerine ulaşamadığı, kalkınma planları içindeki eğitim planlarının eğitim hedeflerini karşılamakta yetersiz kaldığı (Akdağ 2001; Küçüker 2008; Altundemir 2012; Dağlı ve Dağlı 2012; Ergen 2013; Gönülaçar 2014; Tofur 2015; Özkan, Karataş, ve Gülşen 2016; Buyruk 2016; Yıldız ve Karakütük 2017; Çoruk 2019), kalkınma planlarının MEB Şura, Stratejik planlar ve diğer politikalarla uyumsuz olduğu, kalkınma planlarındaki hedeflerin ulaşılır, tutarlı ve istikrarlı olmadığı (Akdağ 2001; Taş 2007; Dağlı ve Dağlı 2012; Tofur 2015; Buyruk 2016; Yıldız ve Karakütük 2017; Toprakçı ve Bakır 2019; Çoruk 2019), planların niyet metinlerine dönüştüğü (Ergen 2013), iç ve dış sorunları çözmede yetersiz olduğu (Akça, Şahan, ve Tural 2017), planlara sanayileşmenin bir aracı olarak bakılması yaklaşımının yanlış olduğu (Küçüker 2008) tespit edilmiştir. Tüm bu olumsuz durum ve tespitlere karşın eğitim kademelerinde kısmen iyileşmeler olduğunu (Gül 1992), ilköğretimde okullaşma hedeflerinde ve derslik sayılarında hedeflere ulaşmada başarılı olunduğunu (Erdem 2002; Ay 2010) beşeri ve fiziki alt yapıda iyileşmeler olduğunu (Akça, Şahan, ve Tural 2017), eğitime erişim ve kurumsal yapıda uyumlu çalışmalar yapıldığını (Toprakçı ve Bakır 2019) gösteren sonuçlar da bulunmaktadır.

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde çoğunlukla kalkınma planlarında eğitim politikalarına ve eğitim hedeflerine ulaşma düzeylerini gösteren konuların ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada daha önce ele alınanlardan farklı olarak kalkınma planlarında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımların kavramsal analizi yapılacaktır.

Bu araştırmanın amacı, 2021 yılı itibarıyla Türkiye'de hazırlanan 11 kalkınma planında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımların kavramsal analizini yapmaktır. Araştırmanın sonunda alttaki sorular yanıtlanmış olacaktır.

- 1- Kalkınma planlarında eğitimin amacı nasıl tanımlanmıştır?
- 2- Kalkınma planlarında eğitim hangi kavramlar ile nitelendirilmiştir?
- 3- Kalkınma planlarında eğitimin amacı belirlenirken nelerden etkilenilmiştir?

Bu araştırma sonucunda elde edilecek bulgu ve sonuçların eğitim planlaması, eğitim yönetimi ve eğitim bilimleri alanındaki alanyazını zenginleştireceği, yeni bir bakış açısı oluşturarak yeni fikir ve araştırmalara zemin teşkil edeceği düşünülmektedir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma tarama modeline uygun olarak desenlemiştir. Araştırmada belge incelemesi (literatür taraması) yöntemi kullanılmıştır.

Belge incelemesi yönteminde konuya karar verdikten sonra incelenecek belgeler/basılı kaynaklar belirlenir. Dokümanların okunması işlemi tamamlandıktan sonra analiz edilir. En son aşamada ise yorumlanır ve değerlendirilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Araştırmada doküman analizi iki aşamada yapılmıştır.

1. Konunun seçimi ve netleşmesi için alanyazın ve ilgili araştırmalar ile kavramsal çerçevenin oluşturulması.
2. Kalkınma planlarında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımlar ile ilgili anahtar kelimelerin/kavramların tespit edilip taranması ve analizi.

Çalışma Grubu

Önceden Devlet Planlama Teşkilatı tarafından günümüzde ise Cumhurbaşkanlığı Bütçe ve Strateji Başkanlığınca hazırlanan 11 adet kalkınma planı metinleri çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmının örnekleme de kalkınma planlarındaki eğitimin amacı ile ilgili tanımlardır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kullanılan veriler Cumhurbaşkanlığının resmi internet sitesinden alınmış olduğu için orijinallikleri sağlanmıştır. Çalışmada yararlanılan belgeler, veriler iki grupta değerlendirilmiştir. Birinci grupta veriler alanyazın taraması sonucunda elde edilmiştir. Kavramsal çerçevenin oluşturulabilmesi için araştırma içeriğine uygun olarak daha önce yazılmış kitap, tez, makale vb. belgeler incelenmiştir. Kaynak tarama sonucu elde edilen verilerle araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

İkinci gruptaki veri kaynaklarını ise on bir kalkınma planı oluşturmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının (SBB) web sayfasından indirilmiştir. Veri kaynaklarını oluşturan belgeler dönemsel olarak eşleştirilmiş, planlar kendi içlerinde ve birbirleriyle ilişkileri bakımından analiz edilmiş ve alt amaçlarda belirtilen sorulara cevap aranmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma konusunun belirlenmesi için alanyazın taraması yapılmış, benzerine rastlanmadığından ve güzel bir çalışma olacağı düşüncesiyle “Kalkınma Planlarında Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımların Kavramsal Analizi” konusu seçilmiştir. Konunun ilk başta anahtar kelimeleri tespit edilmiş, tespit edilen anahtar kelimeler beş kelimeye indirilmiştir. Kalkınma planlarında “amaç, hedef, ilke, önem ve politika” kavramları anahtar kelime olarak belirlenmiştir.

Birinci kalkınma planından itibaren kavramlar taranarak 11 kalkınma planında ilgili konulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular gruplaştırılarak ortak başlıklar oluşturulmuş ve çalışmaya devam edilmiştir. Kavramsal çerçevenin oluşturulması aşamasında ise kalkınma planları içerisindeki eğitim planları ile ilgili daha önce yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin, makalelerin, konferans bildirilerinin ve tezsiz yüksek lisans projelerinin 17’si (on yedisi) incelenmiştir. Çoğunlukla 2000 yılı ve sonrası araştırılmıştır. Araştırmaların konuları, yöntemleri, verilerin toplanma modelleri ile analiz teknikleri ve sonuçları incelenmiştir. İncelenen araştırmaların sonuçları analiz edilerek paralellik gösteren veya çelişen maddeler belirlenmiştir. Konuyu belirledikten sonra yaklaşık 14 aylık sürece yayılan bir hazırlık ve tamamlama dönemi olmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde belge incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Kalkınma planlarında eğitimin amacına ile ilgili ilk veriler alanyazın taramasında elde edilmiş ve tarihsel bir bakış açısı ile not edilmiştir. Daha sonra kalkınma planlarında eğitim planları okunmuş, belirlenen “amaç, hedef, ilke, önem ve politika” anahtar kelimelerinin taranmasıyla ikinci veriler elde edilmiştir. Sonrasında planın üzerinde durduğu benzeşik kavramlar sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacına uygun biçimde belirlenen sorulara yanıt aranmıştır.

Araştırmanın sonunda alttaki sorular cevaplanmış olacaktır.

- 1- Kalkınma planlarında eğitimin amacı nasıl tanımlanmıştır?
- 2- Kalkınma planlarında eğitim hangi kavramlar ile nitelendirilmiştir?
- 3- Kalkınma planlarında eğitimin amacı belirlenirken nelerden etkilenilmiştir?

Amaçlara nasıl ulaşılacağı belirlendikten sonra kalkınma planlarında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımların kavramsal analizi neticesinde elde edilen veriler raporlaştırılmaya çalışılmıştır.

Kalkınma palanlarında hâkim olan eğitimin amacına yönelik tanım ve kavramların ortaya çıkarılması, analizi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu maksatla eğitimin amaçlarının plan içindeki yeri, eğitim dışındaki başlıklar ile birlikte ele alınıp alınmadığı, eğitimin amaçları belirlenirken kullanılan tanım ve kavramlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu veriler ve değerlendirmeler ışığında plandaki eğitimin amacının ele alınış biçiminin geçirdiği evre tartışılarak, benzerlik ve farklılıklara yer verilerek planlar arasındaki ilişki açıklanmıştır. Kalkınma planlarında eğitimin amacı hem şekil hem de muhteva bakımından genel olarak özetlenerek değerlendirilmiş, sonunda kalkınma planlarında eğitimin amaçlarının belirlenmesine yönelik öneri ile çalışma bitirilmiştir.

BULGULAR

Kalkınma planlarında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımların kavramsal analizine ilişkin sonuçlara göre elde edilen bulgular altta sunulmuştur.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963/1967) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (BBYKP) Eğitim; “İnsan gücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma” başlıklarıyla beraber ele alınmıştır. BBYKP on beş yıllık bir perspektif plânın ilk basamağıdır.

BBYKP’de eğitime kalkınmayı gerçekleştirme rolü verilmiştir. Eğitim kalkınmanın en önemli vasıtası, aracıdır. Kalkınmada, toplumsal değişme ve yenileşmenin sağlanabilmesi, arzulanan kalkınma seviyesine varılabilmesi, toplumsal değer oluşumun sağlanabilmesinin eğitim vasıtası ile olacağı söylenmiştir (DPT, 1963:441).

Eğitimden beklenen personel yetiştirilmesi, eleman yetiştirilmesi yani iş gücü ihtiyacını gidermesidir. Bu nedenle Eğitim, “İnsan gücü, İstihdam, Eğitim ve Araştırma” başlığı altında insan gücü ve istihdam başlıklarıyla beraber incelenmiştir.

Aynı zamanda eğitim, yeteneklere göre yetiştirme fırsatı verdiği için toplumsal adaletin ve eşitliğin tesis edilmesinde önemli bir araçtır. Eğitim yaşamında maddi ve manevi engeller ile karşılaşan çocukların yatılılık ve bursluluk olanakları ile desteklenmesi hedeflenmiştir.

Eğitimin kazandırdığı bilinçle insanların maddi imkânlarını artıran, mutlu bireyler, mutlu toplumlar oluşturmaya amaçlayan toplumsal hizmet olarak görülmüştür (DPT, 1963:441).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968/1972) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (İBYKP) Eğitim “Ekonomik Gelişmede İnsan Unsuru” başlıklı bölümde “Eğitim” ve “Hizmetçi Eğitim” alt başlıklarında ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bu plan döneminde iş hayatına uyum sağlanması, değişmekte olan dünyaya ve kendi toplumundaki değişmelere adapte olunması, kişinin ve toplumun bilgi birikiminin ve kabiliyetlerinin artırılması eğitimin görevidir. Böylelikle sosyal devlet anlayışının gereği olarak zengin ve mutlu bireyler ve toplumlar inşa etmek amaçlanmaktadır. Eğitimin sosyal hizmet yönü vurgulanmıştır (DPT, 1968:158).

Okulların eğitim müfredatının çağa uygun en yeni, en üst düzey teknolojiyi kullanabilecek öğrenciler yetiştirmeyi sağlayacak şekilde getirilmesi hedeflenmektedir. Mezun öğrencilerin yetiştirilmesi ile ilgili araştırmalar yapılması, yetişme koşulları ile ilgili gereken tedbirlerin alınması gerektiği söylenmiştir.

İstisnasız tüm öğrencilerin temel eğitimden faydalandırılacağı bir eğitim politikası güdülmüştür.

Ancak sonraki sonraki eğitim kademelerinde yalnız kabiliyetli öğrencilerin en üst kademelere çıkmaları destekleyen bir sistem oluşturulmak istenmektedir. Kabiliyetli çocukların “bursluluk ve yatılılık imkânları ile destekleneceği söylenmiş, maddi durumu iyi olan vatandaşların eğitim giderlerine katılacakları belirtilmiştir (DPT, 1968:158).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973/1977) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (ÜBYKP) Eğitim; “İnsan gücü ve Eğitim” başlıklı bölümde “Eğitimde Sağlanan Gelişmeler” alt başlığında, “Üçüncü Plana Girerken Türk Toplumunun Temel Sorunları” başlıklı bölümde “Eğitim ile ilgili sorunlar” alt başlığında, “Sosyal Hedefler” başlıklı bölümde “Eğitim Olanaklarının Yaygınlaştırılması ve İyileştirilmesi” alt başlığında, ayrıca on ikinci bölümde “Eğitim ve Kültür” başlığı altında eğitim; kültür, gençlik ve spor konularıyla beraber işlenmiştir. Bu yönüyle birinci ve ikinci plandan farklıdır.

ÜBYKP 1973/1995 yıllarını kapsayan yirmi iki senelik “İkinci Perspektif Planın” birinci basamağıdır. ÜBYKP’de eğitim sistemi “kalkınma sürecinin bir parçası” olarak görülmüştür (DPT, 1973: 710). Eğitim sisteminin “Türk milletine özgü, Atatürk devrimleriyle ilişkili, 1961 anayasasında da tanımını bulacağımız; laik ve sosyal hukuk devleti vasıfları ile insicamlı ifadeleriyle planın Atatürkçülükle temellendirildiği söylenebilir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979/1983) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (DBYKP) Eğitim “Yaşam Düzeyinde Gelişmeler” başlıklı bölümde “Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor” alt başlıklarında ele alınmıştır.

DBYKP’da eğitim demokrasi vurgusu ile başlar. Demokrasinin en mühim aracıdır. Eğitimin yalnız maddi kalkınmanın değil milli manevi değerlerin öğretilmesinde de önemi büyüktür (DPT 1979:4). Bu plan döneminde eğitimin hızla artan metaya ve sermayeye evrilmesini önlemek, fırsat eşitliğini temin etmek temel prensip olarak görülmüştür. Ayrıca “ezberci eğitimden kurtularak” eğitim içeriğinin yeninden düzenleneceği belirtilmiştir. (DPT, 1979:454)

Eğitim modelinin kişinin bedensel ve sosyal çevresini şekillendirme, büyütme kabiliyetine verecek, toplumu gelişmişlik düzeyine götürecektir şekilde yeniden inşa edilmesi hedeflenmektedir. Eğitim mevzuatının muhtevası demokrasi ve özgürlükle temellendirilmiş yine anayasanın başlangıç kısmında tanımını bulan ulus devletinin vasıflarını taşıyan bir sisteme dayandırılmıştır (DPT, 1979:453)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985/1989) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (BEBYKP) Eğitim “Sosyal Hedef ve Politikalar” başlıklı bölümde “Eğitim” alt başlığında ele alınmıştır.

BEBYKP’de eğitim, en kıymetli ulusal değerimiz, ekonomik ve sosyal ilerlemenin devamlılığını sağlayan en değerli kaynağımız olarak tanımlanmıştır. Eğitimle, hem mesleki hem de teorik bilgiye sahip, Atatürk inkılap ve devrimlerine bağlı, ulusal etik ve ahlaki erdemlerle donatılmış iyi vatandaş yetiştirmek temel amaçtır. Eğitim modeli insan gücü, eleman yetiştirilmesi üzerine temellendirilmiştir. Bunun yanında toplumun ihtiyaçları ve eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek üzere amaçlar konulmuştur (DPT, 1985:140).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990/1994) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (ABYKP) Eğitim “Sosyal Hedef, İlke ve Politikalar” başlıklı bölümde “Beşerî Kaynaklar” başlığında ‘Eğitim’ alt başlığında ele alınmıştır.

ABYKP’de Eğitim, verimlilik değerlerinin gelişmiş ülkeler düzeyine ulaştırılmasının, gereksinim duyulan sayıda ve vasıfta eleman, personel yetiştirilmesinin, Avrupa Topluluğuna tam üyelik ve uyum, araştırma-geliştirme, değişim sürecinin en önemli aracı olarak görülmektedir (DPT, 1990:30,40).

Kamu harcamalarında sağlık ve eğitim kesimine öncelik verileceği vurgulanmıştır. Yine tüm okul türlerinde kaliteli eğitim verilmesi, müfredatın kalkınma ve yüksek teknoloji endeksli yeniden yapılandırılması ve bu ekseninde iş gücü planlamasının yeniden oluşturulması amaçlanmaktadır (DPT, 1990:1,3).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996/2000) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (YBYKP) Eğitim “Temel Yapısal Değişim Projeleri” başlıklı bölümde “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi” başlığında ‘Eğitim Reformu’ alt başlığında ele alınmıştır.

YBYKP’de eğitimin amacı bilgi çağı insanını yetiştirmektir. Anayasanın değişmez hükümlerine bağlı devlete karşı hizmet ve vazife mesuliyetinde olan hür ve cesaretli kişiler yetiştirmek amaçlanmıştır (DPT, 1996: 26).

Planda, bilim çağı insanının yetiştirilmesine vurgu yapılırken AB’ye entegrasyon ve gelişmiş ülkeler seviyesine çıkılması hedef gösterilmiştir. Eğitim politikası; seküler bir anlayış içinde, azınlığında eşit temsil edildiği demokratik görüşü benimseyen, milli kültürü özümseyen ve imar eden, bilişsel gelişimini tamamlamış, değişen dünyaya açık, düşüncelere hoşgörülü, kendinin ve toplumun bilincinde olan, sorumluluklarının farkında olan, girişimci, teknoloji ve bilim üretebilen, maharetli insan gücü yetiştirmeyi amaçlamaktadır (DPT, 1996: 27).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001/2005) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (SBYKP) Eğitim “Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle İlgili Gelişme Hedef ve Politikaları” başlıklı bölümde “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi” başlığında “Eğitim” alt başlığında ele alınmıştır.

SBYKP’de Eğitim modeli; Atatürkçü düşünceye sahip, bilişsel gelişimi tamamlamış, hür ve demokratik anlayışı benimsemiş, sorumluluk sahibi, milli manevi normlara sadık, hoşgörü sahibi, dünya medeniyetine fayda sağlayabilen, teknoloji ve bilim üretebilen, maharetli, üretken, bilgi çağı insanını yetiştirmek üzerine kurulmuştur (DPT, 2001: 82).

Yeniden yapılandırılması planlanan milli eğitim sisteminin esasları da planda yer almaktadır. “Herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımı”, “üretime dönük eğitim”, “istisnasız tüm öğrenciler için fırsat eşitliği” ilkeleri öne çıkmaktadır (DPT, 2001: 223).

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007/2013) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Dokuzuncu Kalkınma Planında (DKP) Eğitim “Ekonomik ve Sosyal Gelişme Eksenleri” başlıklı bölümde “İstihdamın Artırılması” başlığında “Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması” alt başlığında, ayrıca “Beşerî Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi” başlığında, “Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi” alt başlığında ele alınmıştır.

DKP’de eğitim toplumsal kalkınmayı sağlama aracıdır. Kalkınmayı gerçekleştirmek için bilişsel gelişimini tamamlamış, Atatürkçü düşünceye sahip, hür ve demokratik, sorumluluk sahibi, milli manevi normlara sadık, hoşgörü sahibi, yenilikçi, dünya medeniyetine fayda sağlayabilen, teknoloji ve bilim üretebilen, sanata değer veren maharetli, üretken, bilgi çağı insanını yetiştirmek amaçlanmaktadır (DPT, 2007: 85).

Eğitimde SBYKP ile aynı amacın belirlendiğini görüyoruz. DKP’de bilgi çağı insanın özellikleri sayılırken SBYKP’den farklı olarak bilgi çağı insanı aynı zamanda “sanata değer veren” insandır. Yine AB’ye tam üyelik sürecinin varlığını devam ettirmesi, kalkınma planlarında eğitimin amaç ve politikalarının belirlenmesi üzerindeki etkisinin belirleyici olduğu söylenebilir.

Onuncu Kalkınma Planında (2014/2018) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

Onuncu Kalkınma Planında (OKP) Eğitim “Planın Hedefleri ve Politikaları” başlıklı bölümde “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığında, “Eğitim” alt başlığında ele alınmıştır.

OKP’de eğitimin amacı; bilişsel gelişimini tamamlamış, demokratik, sorumluluk ve özgüven sahibi, milli manevi kültürü içselleştirmiş, paylaşımcı, hoşgörü sahibi, cesur, yenilikçi, teknoloji ve bilim üretebilen, sanata değer veren, maharetli, üretken kişiler yetiştirmektir. Plan bu kişilerin oluşturduğu toplumu “bilgi toplumu” diye tanımlamaktadır. Bu toplumu oluşturan kişiler üretken ve mutludur (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 31).

On Birinci Kalkınma Planında (2019/2023) Eğitimin Amacına Yönelik Getirilen Tanımlar

On Birinci Kalkınma Planında (OBKP) Eğitim “Planın Hedefleri ve Politikaları” başlıklı bölümde “Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum” başlığında, “Eğitim” alt başlığında ele alınmıştır.

OBKP ile birlikte eğitimin amaçlarına “kapsayıcı eğitim” kavramı yeni katılmıştır. Herkesin kaliteli bir eğitimden geçirilmesi, eğitim faaliyetlerinin yaşam boyu, hayat boyu sürecek şekilde planlanması, bilişsel gelişimini tamamlamış demokratik, sorumluluk ve özgüven sahibi, milli manevi kültürü içselleştirmiş, paylaşımcı, hoşgörü sahibi, cesur, yenilikçi, teknoloji ve bilim üretebilen, üretilen teknoloji kullanabilen, sanata değer veren, estetik duyuları kuvvetli, maharetli, hem üretken hem mutlu kişiler yetiştirmek amaçlanmaktadır (SBB, 2019: 135).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kalkınma planlarında eğitimin amacına yönelik getirilen tanımlara baktığımızda ilk dört planda eğitim “kalkınmanın en etkili araçlarından biri” olarak görülmüş, eğitimin amacı genel olarak “eleman yetiştirilmesi”, “insan gücü sağlanması” olarak tanımlanmıştır. Eğitimin bir insan hakkı olduğu “insan gücü” sağlamanın yanında çok daha önemli faydaları olduğu ıskalanmıştır. Genel olarak kalkınma planlarında eğitimin amacını tanımlamaya yönelik sık tekrarlanan kavramlar şunlardır.

BBYKP (1963 – 1967) “... istenilen bir yaşama düzenine ulaşmak çabası olan kalkınmanın en etkili araçlarından biri”, “eleman yetiştiren”, “toplumda kişilere kabiliyetlerine göre yetişme imkânı sağlayacak sosyal adalet ve fırsat eşitliği ilkelerini gerçekleştiren en etkili araç”,

İBYKP (1968 – 1972) “... devamlı değişen bir dünya için hazırlayan”, “refah ve mutluluk sağlayıcı”, “bireyin ve toplumun moral değerlerini artırmak kabiliyetini veren sosyal bir hizmet”,

ÜBYKP (1973 – 1977) “... Atatürkçülükle temellendirilmiş”, “kalkınma sürecinin bir parçası”,

DBYKP (1979 – 1983) “... demokrasinin yaygınlaştırılıp, güçlendirilmesinde en önemli araçlardan biri”, “sadece ekonominin gerektirdiği bilgilerin değil, ulusal kültür değerlerinin geliştirilmesinde etkili”,

BEYKP (1985 – 1989) “... en değerli milli varlığımız ve kalkınmanın sürükleyici faktörlerinden en önemli beşerî kaynağımız”,

ABYKP (1990 – 1994) “... verimlilik değerlerinin gelişmiş ülkeler düzeyine ulaştırmak”, “ihtiyaç duyulan nitelik ve nicelikte insan gücünün yetiştirmek”, “Avrupa Topluluğu’na tam üyelik ve uyum sürecinde en etkili araçlardan biri”,

YBYKP (1996 – 2000) “... demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarının bilincinde, özgür ve özgüveni olan bilgi çağı insanını yetiştirmek”,

SBYKP (2001 – 2005) “... milli ve manevi değerlere bağlı, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirmek”, herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımı,

DKP (2007 – 2013) “...sanata değer veren, beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirmek”,

OKP (2014-2018) “... bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, bilgi toplumunun gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış, üretken ve mutlu bireylerin yetişmek”,

OBKP (2019-2023) “... kapsayıcı, paylaşıma ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, teknoloji kullanımına yatkın, üretken ve mutlu birey yetiştirmek”.

Kalkınma planlarının içeriğine baktığımızda; eğitimin amaçları belirlenirken yalnız eğitim ile ilgili verilerin ölçü alınmadığını, aynı zamanda sosyal, politik ve ekonomik gelişmelerden etkilenildiğini görüyoruz. 1980 askeri darbesi DBYKP’nin uygulanamamasına neden olmuştur. Eğitimi ilk defa net bir şekilde “demokrasi aracı olarak ” tanımlayan planın askeri darbeden dolayı uygulanamaması da ayrı bir talihsizliktir.

Planlı kalkınma dönemini 1980 öncesi ve 1980 sonrası olarak iki döneme ayırmak mümkündür. Bu dönemde içe yönelik, ithal ikameci sanayileşme rejiminden dışa yönelik, ihracata yönelik sanayileşme politikasına geçilmiştir. Sanayileşme politikalarındaki bu değişiklik doğrudan kalkınma planlarındaki eğitim anlayışına da yansımıştır (Düğer ve İsgender, 1999: 25).

BEBYKP’de eğitim, en kıymetli ulusal değerimiz, ekonomik ve sosyal ilerlemenin devamlılığını sağlayan en değerli kaynağımız olarak tanımlanmıştır. Eğitimle, hem mesleki hem de teorik bilgiye sahip, Atatürk inkılap ve devrimlerine bağlı, ulusal etik ve ahlaki erdemlerle donatılmış iyi vatandaş yetiştirmek temel amaçtır. Eğitim modeli insan gücü, eleman yetiştirilmesi üzerine temellendirilmiştir. Bunun yanında toplumun ihtiyaçları ve eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek üzere amaçlar konulmuştur

ABYKP’de “verimlilik değerlerinin gelişmiş ülkeler düzeyine ulaştırılmasında”, “Avrupa Topluluğu’na tam üyelik ve uyum sürecinde en etkili araçlardan biri olarak eğitimin görülmesi,” sonrasında Avrupa Birliğine üyelik sürecinin kalkınma planlarında eğitimin tanımlanış biçimlerini ve eğitimin amaçlarını etkilediğine örnek gösterilebilir. Yine Yedinci, Sekizinci ve Dokuzuncu Kalkınma Planlarında , “bilgi çağı insanını yetiştirmek”, Onuncu Kalkınma Planındaki “bilgi toplumunun gerektirdiği bireyler yetişmek” kavramları benzer örneklerdir.

SBYKP’de eğitim amaçları içinde “herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımı”, ile eğitimin amacının piyasa standartlarına uygun eleman yetiştirilmesi, “üretim dönük eğitim” verilmesi olduğu söylenebilir.

DKP’de eğitimin amaçları içinde yer alan “sanata değer veren”, OKP’de “sanat ve estetik duyguları güçlü” insan modeli ile kültür turizminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amaçlanmıştır (60’ıncı Hükümet Programı 2007). Mimariden, el sanatlarına, sinema ve

belgesel film, sahne sanatları kadar kültür eserlerinin yaygınlaştırılması, özendirilmesi, kültür işkolunun kamu hasılatı içindeki hissesinin çoğaltılması amaçlanmaktadır (DPT, 2007: 90).

OKP’de eğitimin amaçları arasında yer alan “yenilikçilik özelliklerine sahip” insan ile gelişmiş ülkeler ile rekabet edebilecek, yüksek teknoloji ürünler yapabilecek dönüşümü sağlayan insan amaçlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 31).

OBKP’de eğitimin amaçları arasında yer alan “kapsayıcı eğitim” 2011 yılından başlayarak Türkiye’ye göç etmeye devam eden Suriyeli mültecilerin çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi ile ilgilidir. Proje, sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin eğitilmesini ve bu çocukların ayrımcılığa uğramadan topluma ve eğitime entegrasyonunu kapsamaktadır. Ayrıca proje, UNICEF tarafından desteklenmiştir (Aktekin, 2017: 7, 15, 25, 26).

Sonuç olarak; Kalkınma planlarında eğitimin amaçları belirlenirken yalnızca eğitimin girdilerini ve çıktılarını ilgilendiren sıradan kavramların seçilmediği görülmektedir. Tanımları oluşturan kavramların seçiminde ve plan içerisinde konumlanmalarında gerek Türkiye’de gerekse dünyada yaşanan finansal gelişmelerin, sanayileşme hareketlerinin, savaş ve göç dalgalarının, turizm taleplerinin, AB’ye uyum süreci gibi benzer siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerin etkili olduğu görülmektedir. Eğitimin amacı ile ilgili sık tekrarlanan “insan gücü yetiştirilmesi” daha çok sanayileşme politikaları ve ekonomik faaliyetlerle, fırsat eşitliği sağlanması sosyal devlet anlayışıyla, bilgi çağı insanı yetiştirilmesi AT/AB’ye üyelik ve uyum süreciyle, sanata kıymet veren insan kavramı turizm hareketliliği ve milli gelirlerin artırılmasıyla, son plandaki kapsayıcı eğitim ise ülkeye göç etmeye devam eden Suriyeli mültecilerin çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi ile ilgilidir.

Hazırlanacak olan On İkinci Kalkınma Planında eğitimin amaç ve hedefleri belirlenmeden önce mevcut durum çok iyi tespit edilmeli, şehir şehir nicel ve nitel veriler yerinde toplanmalı, veri toplama sırasında paydaşların görüşü alınmalı, bu veriler ışığında yol haritası çizilerek doğru, gerçekçi, somut amaçlar konmalı, amaçlara nasıl ulaşılabileceği, amaçlara ulaşmak için nelerin yapılacağı en üstten en alta kadar tüm birimler tarafından bilinir bir plan oluşturulmalıdır. Eğitimin amaçlarının uygulayıcısı okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve çalışanların sorumluluklarının yanında, itibar ve yetkilerinin de olduğu bir planlama yapılmalı, çocuğun eğitime kayıtsız kalan velilerin gerçekten sorumlu tutulduğu bir plan yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akça, Y., Şahan, G., & Tural, A. (2017). Türkiye’nin Kalkınma Planlarında eğitim politikalarının değerlendirilmesi. *Special Issue on the Proceedings of the 2nd IECSES Conference* (s. 394-403). Antalya: International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS).
- Akdağ, B. (2001). Bindokuzyüzaltmıştan Günümüze Milli Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Aktekin, S. (2017). *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

- Altundemir, M. E. (2012). Kalkınma Planlarından Eğitime Bakış: Kamusal Mallar Teorisi Perspektifinden. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7(1).
- Ay, A. Y. (2010). Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitime Geçişten Günümüze Kalkınma Planlarının İlköğretimde Okullaşma Oranı ve Sınıf Mevcudu Açısından İrdelenmesi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. (2012). *Kamu Yönetiminde Stratejik Planlama Ve Stratejik Plan Hazırlama Süreci*. Ankara: Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Buyruk, H. (2016). Ekonomik Kalkınma Hedefinden Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine: Eğitim-Kalkınma İlişkisine Dair Bir Çözümleme. *Mülkiye Dergisi*(40), 111-142.
- Çoruk, A. (2019). Planlı Kalkınma Dönemindeki Milli Eğitim Şûra Kararlarının Kalkınma Planlarındaki Eğitime İlişkin Hedefler Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Canakkale: Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Dağlı, Ü. Y., & Dağlı, A. (2012, Ekim). 1950'lerden Günümüze Türk Yasalarında ve Kalkınma Planlarında Okul Öncesi Eğitim. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*(5(4)), 454-467.
- Düğer, İ. H., & İsgender, M. (1999). Ekonomik Kalkınma Stratejileri ve Bazı Ülke Deneyimleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17-28.
- Erdem, A. R. (2002). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki (1996-2000) Eğitimle İlgili İlke Ve Politikaların Uygulamasının Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(11).
- Ergen, H. (2013). Türkiye'de Eğitimde Planlama Yaklaşımları ve Kullanılan Eğitim. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 151-167.
- Gönülaçar, Ş. (2014). Kalkınma Planları ve Eğitim.
- Gül, H. (1992). *Kalkınma Planlarında Eğitime İlişkin Sayısal Hedefler ve Gerçekleşme Düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı, Malatya.
- Han, E. (1999). *Ege Üniversitesi, Akademik Veri Yönetim Sistemi*. İktisadi Kalkınma: <https://avesis.ege.edu.tr/yayin/c619342b-d960-491f-9734-d3b10730cd73/iktisadi-kalkinma> adresinden alındı
- Han, E., & Kaya, E. A. (2004). *İktisadi Kalkınma ve Büyüme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- <http://www.sbb.gov.tr>. (tarih yok). *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*. <http://www.sbb.gov.tr>: <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (35. b.). Ankara: Atlas Akademik Basın Yayın Dağıtım.
- Küçükler, E. (2008). Kalkınma Planları Kapsamında Yapılan Eğitim Planlarının Analizi: 1963-2005. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Ankara.
- Küçükler, E. (2010). Türkiye'de Eğitim Planlaması Neyi Hedefliyor? *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. Antalya.

- Özdemir, V. (2014). *Türkiye’de Planlı Kalkınma Deneyimleri*. Ankara: Marmara Üniversitesi.
- Özkan, E. S., Karataş, İ., & Gülşen, C. (2016). Türkiye’de 2003-2013 yılları arasında uygulanan Yabancı dil eğitimi politikalarının analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1).
- Programı, 6. H. (2007). Bakanlar Kurulu Hakkında Yapılan Güvenoylamasına İlişkin 5/9/2007 Tarihli ve 901 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı Eki. Ankara: Resmi Gazete.
- Taş, U. (2007). *Türkiye’de Kalkınma Planları Işığında Eğitimin Kalkınmadaki Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Eskişehir.
- TC Başbakanlık DPT. (1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) (1963-1967)*. Nisan 11, 2019 tarihinde TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1963-1967.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık DPT. (1968). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)*. Nisan 11, 2019 tarihinde TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/İkinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1968-1972.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık DPT. (1973). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)*. Kasım 2019 tarihinde alındı
- TC Başbakanlık DPT. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*. Kasım 2019 tarihinde <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dördüncü-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1979-1983.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık DPT. (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. Kasım 2019 tarihinde <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Beşinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1985-1989.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık DPT. (1990). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. Kasım 2019 tarihinde <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Altıncı-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1990-1994.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık DPT. (1996). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. Kasım 2019 tarihinde <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1996-2000.pdf> adresinden alındı
- TC Başbakanlık DPT. (2001). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*. Kasım 2019 tarihinde alındı
- TC Başbakanlık DPT. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. Kasım 2019 tarihinde TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. adresinden alındı
- TC Cumhurbaşkanlığı SBB. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Kasım 2019 tarihinde alındı

- TC Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Kasım 2019 tarihinde TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. adresinden alındı
- Tofur, S. (2015). 21. Yy Türk Eğitim Politikalarının Oluşturulmasında Kaynaklık Eden Belgelerin Fullan'ın Kavramsallaştırması Açısından Değerlendirilmesi: 1980 – 2014. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Toprakçı, E., & Bakır, D. (2019). Eğitim Alanı Açısından 10. Kalkınma Planı, 2018 Yılı Programı Ve Meb Stratejik Planının Uyumluluğunun İncelenmesi. *Millî Eğitim*, 48(222), 103-126.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Türkiye Eğitim Derneği Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112), 7-17.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. b.). Seçkin Yayınları.